

Palabras variables 3: o verbo. Palabras invariables: o adverbio, a preposición e a conxunción

- **Verbo:** semanticamente, o verbo é unha clase de palabras que indica acción, procesos ou estados: - helena **bailou** toda a noite (acción), - as malas herbas **medran** axiña (proceso), - o enfermo **permanece** en estado crítico (estado). Así podemos recoñecer distintos tipos de verbos: - *incoativos*: indican acción no seu comezo (amañecer), - *imperfectivos*: indican acción no seu proceso (saber, falar, querer), - *terminativos*: indican acción no seu remate (anoitecer), - *perfectivos*: indican acción acabada (nacer, morrer), - *frecuentativos*: indican acción repetida (repenicar, choromicar). Desde o punto de vista sintáctico, o verbo é o núcleo da frase verbal e funciona na cláusula como predicado. Recoñecemos dous tipos de verbos: - *transitivos*: se precisan dun complemento para a súa significación plena, - *intransitivos*: se non precisan de complementos para significar. Desde un punto de vista sintáctico e semántico, poden ser: - *auxiliares*: aparecen nas perífrases verbais, son aqueles verbos conxugados que ofrecen a información de número, persoa, tempo, e modo, - *auxiliados*: aparecen nas perífrases verbais baixo a forma de infinitivo, xerundio ou participio, - *animados*: se posúen un suxeito animado, - *inanimados*: se posúen suxeito inanimado. Formalmente, é unha palabra variable que está formada polo tema ou lexema, que posúe morfema raíz ou lexical e vogal temática, e morfemas de modo e tempo, e número e persoa. Concorde en número e persoa co suxeito. O seu esquema xeral é o seguinte:

T (R + VT) + MF (MT + NP)

- *As formas non persoais:* as formas nominais ou non persoais son o infinitivo, o xerundio e o participio, que carecen de desinencias de tempo e modo, e de número e persoa. **Infinitivo:** *and-ar, varr-er, part-ir*. O infinitivo pode funcionar como un *substantivo*. **Xerundio:** *and-ando, varr-endo, part-indo*. O xerundio pode funcionar como un *adverbio*. **Participio:** *and-ado, varr-ido, part-ido*. O participio pode funcionar como un *adxectivo*.
- *As formas persoais:* en galego temos os tempos de presente, pretérito e futuro tanto en modo indicativo como en subxuntivo. Ademais, partindo dun tempo pasado, no modo indicativo posuímos o antepretérito (pasado do pasado), o copretérito (presente do pasado) e o pospretérito (futuro do pasado): - canto → presente de indicativo (IP), - cantei → pretérito de indicativo (IPr), - cantarei → futuro de indicativo (IF), - dixo que cantara (pasado do pasado) → antepretérito (IAP), - dixo que cantaba (coincidencia no pasado) → copretérito (ICP), - dixo que cantaría (futuro no pasado) → pospretérito (IPP).
- ✓ O infinitivo persoal, conxugado ou flexionado: en galego o infinitivo pode levar desinencias de número e persoa como calquera outro tempo verbal, para indicar a súa concordancia co suxeito: o *infinitivo conxugado*. Desinencias que se engaden ao infinitivo normal: -Ø, -es, -Ø, -mos, -des, -en.

- ✓ Os verbos regulares: son verbos regulares aqueles que conservan a raíz e engaden as mesmas desinencias correspondentes á súa conxugación. Modelos que utilizamos para as tres conxugacións:

I Conxugación	II Conxugación	III Conxugación
<i>andar</i>	<i>varrer</i>	<i>partir</i>

- ❖ Alteracións na primeira conxugación: algúns verbos, que levan na raíz verbal e ou o, teñen a vogal aberta [E] e [O] cando a raíz é tónica e pechada, [e] e [o], cando é átona. **Presentes de indicativo e de subxuntivo**: levan vogal aberta as tres persoas do singular e a 3ª do plural. As outras levan vogal pechada. **Imperativo**: a 2ª persoa do singular leva vogal aberta e a do plural, pechada.
- ❖ Alteracións na segunda conxugación: case todos os verbos desta conxugación que levan na raíz verbal e ou o teñen alternancia entre a vogal aberta [E] e [O], e a pechada [e] e [o]. **Presente de indicativo**: levan vogal aberta a 2ª e a 3ª persoas do singular e a 3ª persoa do plural. As outras levan a vogal pechada.
- ❖ Alteracións na terceira conxugación: nos verbos desta conxugación pódense dar *alternancias* na vogal final da raíz verbal: **cambio de e tónico por i, cambio de e, aberto [E] ou pechado [e], por i, cambio de o aberto, [O], por u.**
- ✓ Os verbos irregulares: son aqueles que presentan variacións non só vocálicas da raíz verbal nalgunhas persoas ou tempos. As irregularidades do verbo pódense presentar na raíz e poden afectar os presentes de indicativo e subxuntivo ou os tempos de perfecto.
- ✓ As perífrases verbais: as perífrases son una agrupación de varias formas verbais constituídas por un verbo conxugado e unha forma finita (infinitivo, xerundio ou participio), unidos ás veces por un elemento de enlace (unha preposición ou a conxunción *que*). O significado que presenta este complexo verbal é unitario e non se pode sinalar independentemente por ningunha das formas verbais que a compoñen nin por outra forma verbal de uso habitual. Aínda que non é unha unidade léxica (son máis de unha palabra), constitúen unha unidade formal, en tanto que se comporta no discurso como núcleo da frase verbal.

➤ **Palabras invariables**

- *O adverbio*: desde o punto de vista *semántico*, os adverbios son aquel conxunto de palabras que se sitúan no contorno verbal e complementan semanticamente o seu valor expresando diferentes circunstancias: de lugar, de tempo, de modo, de cantidade, de dúbida, de afirmación e de negación. Formalmente, o adverbio é unha *palabra invariable* porque carece de flexión de xénero, número e persoa, aínda que nalgúns casos

admite certos sufixos e terminacións (admiten gradación e sufixos apreciativos).

- *A preposición:* a preposición é unha palabra invariable que serve para relacionar elementos dentro dunha oración. Desde o punto de vista *semántico*, ten significado gramatical, cuxos matices dependen do contexto en que aparecen. *Formalmente*, están formadas por unha soa palabra, pero tamén existen as locucións preposicionais, que son combinacións fixas de dúas ou máis palabras que teñen o valor dunha preposición. A preposición constitúe unha clase pechada de palabras formada por morfemas libres e invariables.
- *A conxunción:* a conxunción é un tipo de palabras que serven para unir outras palabras ou oracións entre si sinalando ao mesmo tempo a relación existente entre elas. Desde o punto de vista *semántico*, cada conxunción (agás *que* e *e*, que son baleiras de contido) indica a relación semántica de coordinación ou de subordinación e proporciona indicacións significativas sobre a relación entre os elementos que une. *Formalmente*, son morfemas libres, invariables e átonos. Ao igual ca as preposicións, as conxuncións constitúen unha clase pechada de elementos, e poden estar formadas por unha palabra ou por varias. Neste último caso denomínanse *locucións conxuntivas*. *Sintacticamente*, son nexos de coordinación e de subordinación.